

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.21.026.01

**Inventaris van het archief van dr. D. Bos [levensjaren
1862-1916], 1883-1916**

W. Visser

Nationaal Archief, Den Haag 1965

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	7
Inhoud en structuur van het archief.....	8
Verantwoording van de bewerking.....	8
Verwant materiaal.....	9
Beschikbaarheid van kopieën.....	9
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	11
I. Brievenboeken en partikuliere stukken.....	11
II. Staatkundige publikaties.....	12
III. Nota's, notities en ingekomen stukken.....	14
1. Grondwetsherzieningen.....	14
2. Oorlogswinstbelasting.....	14
3. Koloniën.....	16
4. Economie en middenstand.....	16
5. Regeling levensverzekeringsbedrijf.....	17
6. Spellingsvraagstuk.....	18

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Collectie 169 Dr. D. Bos

Archiefbloknummer:

C22290

Omvang:

79 inventarisnummer(s)0,60 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Dr. Dirk Bos (1862-1916)

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Dr. Dirk Bos (1862-1916) werkte als leraar wiskunde en later als schoolopziener te Winschoten. Ook werd hij deelgenoot in een handelszaak aldaar. Vanaf 1901 was hij lid van de Tweede Kamer voor de Vrijzinnig Democratische Bond, waarvan hij ook voorzitter werd. In het archief bevinden zich stukken opgemaakt uit hoofde van zijn activiteiten op het gebied van politiek en onderwijs.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Collectie 169 Dr. D. Bos, nummer toegang 2.21.026.01, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Bos, 2.21.026.01, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

Dirk Bos werd geboren te Groningen op 13 september 1862 en trad op 18 december 1888 in het huwelijk met Margaretha Hendrika Meihuizen.

Na zijn studie aan de Universiteit te Groningen werd hij bij besluit van de gemeenteraad van Winschoten van 3 augustus 1883 benoemd tot leraar in de wiskunde en wiskundige aardrijkskunde aan het gymnasium aldaar. In 1888 promoveerde hij tot dokter in de wis- en natuurkunde op een proefschrift getiteld: "Volumeveranderingen van diëlectrica". Bij raadsbesluit van de gemeente Winschoten van 24 december 1892 werd hem op verzoek eervol ontslag verleend als leraar en werd hij deelgenoot in de handelszaak van de firma O. de Wiljes te Winschoten.

Op 18 maart 1893 werd hij gekozen tot lid van de gemeenteraad van Winschoten, een functie die hij tot 1907 vervulde.

Van 10 oktober 1895 tot 1 januari 1901 was hij schoolopziener in het arrondissement Winschoten. In 1897 werd hij door de vrijhandelsgezinden van het district Winschoten kandidaat gesteld voor het lidmaatschap der Tweede Kamer; hij moest het toen echter tegen zijn tegenkandidaat, Troelstra, afleggen.

Wel werd hij op 27 juni 1901 gekozen tot lid van de Tweede Kamer en zag hij in 1905, 1909 en 1913 zijn mandaat hernieuwd. Hij volgde mr. M.W.F. Treub op als voorzitter van de Vrijzinnig Democratische Bond.

Op 11 juli 1913 werd hem de samenstelling opgedragen van een kabinet uit de gehele linkerzijde; de weigering van de socialisten om aan de samenstelling mee te werken was er de oorzaak van dat hij niet aan zijn opdracht kon voldoen.

Bos was kommandeur in de Orde van Oranje Nassau en ridder in de Orde van de Nederlandsche Leeuw. Hij overleed te 's-Gravenhage op 6 mei 1916.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

De papieren-Bos werden in 1965 aan het Algemeen Rijksarchief ten geschenke gegeven door dr. E. van Raalte, die ze gebruikte voor zijn boek over dr. Bos en van mr. M.J. Bos toestemming kreeg er de bestemming aan te geven die hij juist achtte.

De rechtstitel is (nog) onbekend

Inhoud en structuur van het archief

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

De papieren werden in 1965 geïnventariseerd door de archivist W. Visser.

Verwant materiaal

BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

I. BRIEVENBOEKEN EN PARTIKULIERE STUKKEN.

1-3	Brievenboeken,
1910-1916	3 delen
	1 mei-november 1910
met klapper en twee brieven uit 1907.	
	2 maart-december 1911
met klapper.	
	3 december 1911-maart 1916.	
4	Extract uit het register der besluiten van de gemeente Winschoten en schrijven van het gemeentebestuur aan dr. Bos, betreffende zijn benoeming tot leraar aan het gymnasium te Winschoten in resp. tijdelijke en vaste dienst, augustus 1883 en oktober 1886.	2 stukken
5	Verslag van de stoomtramweg-maatschappij "Oostelijk Groningen", gevestigd te Winschoten, over het jaar 1905	1 katern
	Dr. Bos was president-commissaris van deze maatschappij. Door een ingezonden stuk in de Winschoter Courant in 1905 gaf hij de stoot tot het in leven roepen van de Commissie tot verbetering van het verkeerswezen in Oostelijk Groningen. Deze commissie heeft onder zijn leiding de werkzaamheden verricht tot oprichting van bovengenoemde maatschappij	
6-8	Agenda's over de jaren 1912, 1913 en 1915.
Gewoonlijk slechts over het eerste halfjaar aantekeningen, soms van enig politiek belang.	3 delen
	6 1912	
	7 1913	
	8 1915	
9	Artikel van mr. H.P. Marchant in Vragen des Tijds, getiteld: "Een praktisch idealist. In memoriam dr. Dirk Bos", mei 1916.	1 katern
10	Courantenartikelen n.a.v. zijn overlijden, 1916.	1 omslag
11	Exemplaar van het tijdschrift "Evenredige Vertegenwoordiging", juli 1906.	1 katern
12	Couranten, 1903-1907.	1 omslag

II. STAATKUNDIGE PUBLIKATIES.

13	"Onze Volksopleiding",
1898.	1 deel
14	"Het protectionisme en zijne gevolgen",
1898.	1 deeltje
15	Redevoering gehouden in de vergadering der Algemene Winkeliersvereniging te
Amsterdam, getiteld: "Het credietwezen van den Middenstand",
november 1904.	1 katern
16	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Politieke Vooruitzichten",
december 1905.	1 katern
17	Artikel in De Gids, getiteld: "De vrijmaking van het Onderwijs",
1905.	1 katern
18	Artikelen in het Algemeen Handelsblad over staatsdomeinen,
februari 1906.	4 stukken
19	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Het Middenstandsvraagstuk",
maart 1906.	1 katern
20	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Middenstands-enquete en vakonderwijs",
september 1907.	1 katern
21	Artikelen in Vragen des Tijds, getiteld: "Beheer van Staatsbedrijven",
december 1907 en januari 1908.	2 katernen
22	Praeadvies voor het vijfde congres van de Middenstand te houden in juli 1908 te
Dordrecht, getiteld: "De Vakopleiding van den Middenstand",
maart 1908.	1 katern
23	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Belgisch-Nederlandsche toenadering",
oktober 1908.	1 katern
24	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Concentratie-politiek op onderwijsgebied",
z.d. (1908).	1 katern
25	Feestrede ter opening van de reunie van oud-studenten der Groningse Universiteit
op
28 juni 1909.	1 katern
26	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Onderwijspolitiek",
januari 1910.	1 katern
27	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Onderwijshervorming",
1911.	1 katern
28	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Bescherming en koloniale politiek",
september 1912.	1 katern

-
29	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "De Bakkerswet", februari 1913".	1 katern
30	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Het onderwijs en de grondwet", maart 1913.	1 katern
31	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Hooger Onderwijs", april 1914.	1 katern
32	Artikel getiteld: "Middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs voor de inheemsche bevolking van Nederlandsch Indië", april 1914.	1 katern
33	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "De taak van het parlement", september 1914.	1 katern
34	Artikel in Vragen des Tijds, getiteld: "Economisch en financieel herstel", oktober 1914.	1 katern
35	Brochure getiteld: "Vrijzinnige gedachten in moeilijke tijd", januari 1915	1 katern
36	Aantekeningen op literair, historisch en filosofisch gebied, z.d.	1 katern

III. NOTA'S, NOTITIES EN INGEKOMEN STUKKEN

1. GRONDWETSHERZIENINGEN.

- 37** Rapport uitgebracht aan het hoofdbestuur van de Liberale Unie door mr. H.Ph. de Kanter, mr. R.J.H. Patijn en mr. P. Rink, betreffende het kiesrechtvraagstuk, 1903. 1 deel
- 38** Brochure van mr. S. van Houten getiteld: "Onberaden plannen", betreffende het voorstel tot grondwetsherziening van mr. H.L. Drucker c.s. en het kiesrechtvraagstuk, 1903. 1 deeltje
- 39** Kamerstukken inzake grondwetsherziening, 1904-1909. 1 omslag
- 40** Geschrift van C.K. Elout getiteld: "De Eerste Kamer", en betreffende het al dan niet voortbestaan van dit lichaam, 1907. 1 deeltje
- 41** Geheime nota (van dr. Bos?) over grondwetsherziening. Met een veranderde zienswijze betreffende een deel uit deze nota getiteld: "De Eerste Kamer en het referendum", door mr. J. Limburg en aantekeningen van Bos, z.d. (1909). 1 omslag
- 42** Wetsontwerp tot grondwetsherziening met memorie van toelichting en bijlagen, ingediend door de sociaal-democratische kamergroep, z.d. 1 katern
- 43** Geheime nota opgesteld door Drucker, Bos, Ketelaar, Marchant, Nolting en Smidt houdende voorstel tot wijziging van enige artikelen in het wetsontwerp tot grondwetsherziening, z.d. 1 stuk
- 44** Brochure door A.J.F. getiteld: "Grondwet en grondwetsherziening" z.d. 1 deeltje

2. OORLOGSWINSTBELASTING.

- 45** Brieven van de Nederlandse gezanten in Noorwegen, Zweden en Denemarken aan de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van overzichten met bepalingen inzake oorlogswinstbelasting in deze landen. Afschriften met bijlagen, augustus 1915 en z.d. 5 stukken
Het begeleidend schrijven van de gezant in Denemarken ontbreekt.
- 46** Schrijven van dr. Bos aan de Vrijzinnig-democratische kamerclub ten geleide van afschriften van de briefwisseling tussen mr. M.W.F. Treub en dr. D. Bos inzake de instelling van een commissie welke van advies kan dienen bij de heffing van een belasting op oorlogswinsten. Met twee brieven van mr. H.P. Marchant, augustus en september 1915. 7 stukken
- 47** Briefwisseling tussen de Minister van Financiën, mr. M.W.F. Treub en dr. Bos betreffende de instelling van een Staatscommissie inzake de heffing van een

-
- tijdelijke belasting op oorlogswinsten. Met concept van door dr. Bos uit te spreken rede bij de installatie, september en oktober 1915. 10 stukken
- 48** Schrijven van de Minister van Financiën, mr. M.W.F. Treub, aan dr. Bos ten geleide van een afschrift van het Koninklijk Besluit van 5 oktober 1915 nr. 1, houdende zijn benoeming tot lid tevens voorzitter van de Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten, oktober 1915. 2 stukken
- 49** Artikel door J.C.E. Kellerman Slotmaker in De Katholiek, getiteld: "De oorlogswinstbelasting", oktober 1915. 1 katern
- 50** Korte verslagen van de vergaderingen van de subcommissie van voorbereiding van de Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten, oktober 1915 en januari 1916. 2 stukken
- 51** Schrijven van mr. M. Tydeman, lid der Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten, aan dr. Bos, betreffende de wijze van heffing, november 1915. 1 stuk
- 52** Schrijven van de secretaris van de Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke heffing op oorlogswinsten aan dr. Bos, ten geleide van een exemplaar van de Engelse Finance Bill, waarin een ontwerp tot heffing van een "Excess Profits Duty". Met amendement, november 1915. 3 stukken
- 53** Ontwerp van wet en memorie van toelichting inzake de heffing van een oorlogswinstbelasting. Concepten. Met begeleidende brieven van de secretaris der Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten, december 1915. 1 omslag
- 54** Notulen van de vergadering der Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten van 18 december 1915 1 stuk
- 55** Nota van P.J. van Ommeren houdende opmerkingen n.a.v. het voorontwerp van wet der subcommissie van voorbereiding van de Staatscommissie inzake de heffing van een tijdelijke belasting op oorlogswinsten, december 1915. 1 stuk
- 56** Amendement op het voorontwerp van wet inzake oorlogswinstbelasting d.d. 25 januari 1916 van J.H.A. Schaper en H.J. Nieboer, B. Nierstrasz en W.H. van Loon en van de subcommissie van voorbereiding, februari 1916. 3 stukken
- 57** Aantekeningen van dr. Bos inzake de oorlogswinstbelasting, z.d. 2 stukken

3. KOLONIËN.

- 58** Schrijven van de Minister van Koloniën aan dr. Bos ten geleide van een afschrift van het Koninklijk Besluit van 20 oktober 1905 nr. 61, houdende opdracht tot het ontwerpen van een verbeterde boekhouding van overheidsdiensten in Nederlands-Indië, oktober 1905. 2 stukken
- 59** Artikel van C.Th. van Deventer in "De Gids", getiteld: "Hooger Onderwijs voor Nederlandsch-Indië," 1910. 1 katern
- 60** Nota's, aantekeningen en briefwisseling in het kader van de werkzaamheden van dr. Bos als voorzitter van de Suriname Commissie, 1911-1912. 1 omslag
De commissie werd ingesteld bij Koninklijk Besluit van 11 maart 1911 nr. 45 en had tot taak een onderzoek in te stellen naar de economische en financiële toestand in Suriname en het van advies dienen omtrent maatregelen ter verbetering van de heersende situatie. Zij bestond uit 7 leden, waarvan dr. Bos, J. van Vollenhoven en mr. dr. S.J.R. de Monchy op 28 april 1911 naar Suriname vertrokken, teneinde in overleg met de gouverneur gegevens te verzamelen. De voornaamste voorstellen in haar zeer uitvoerig rapport (september 1911) waren: de oprichting van een centrale landbouwbank en een wijziging van het begrotingsrecht der kolonie. Het laatste voorstel is aan veel kritiek onderhevig geweest, zowel hier te lande als in Suriname.
- 61** Rapport van J. van Vollenhoven aan de Minister van Koloniën houdende bijzonderheden over wervings-, emigratie- en immigratieregelingen o.a. in Nederlands-Indië, voor zover deze van belang waren in verband met de kolonisatiepogingen in Suriname. Afschrift. z.d. (1912). 1 omslag
- 62** Artikel van C.Th. van Deventer in De Gids, getiteld: "Naar de Indische schoolvrede", 1914. 1 katern
- 63** Kamerstukken betreffende de verslagen der Algemene Rekenkamer bedoeld in artikel 36 der Surinaamse en artikel 36 der Curaçaose comptabiliteitswet over het jaar 1914, maart-mei 1915. 1 omslag

4. ECONOMIE EN MIDDENSTAND.

- 64** Schrijven van G.J. Hooyer te Brussel, ten geleide van stukken van de Nederlandsche Bond "Maatschappelijk Belang", 1892-1898. Met enige exemplaren van het orgaan "Winkeliers en handelsbelangen", en aantekeningen van dr. Bos, april 1904. 1 omslag
De bond werd hoofdzakelijk opgericht ter bestrijding van de consumptieve coöperatie. G.J. Hooyer was tweede voorzitter.
- 65** Aantekeningen van dr. Bos inzake de Kamers van Koophandel. Met desbetreffend artikel in het Algemeen Handelsblad, september 1906 en z.d. 3 stukken
- 66** Uitgave van de Nederlandsche Bond van Vereenigingen voor den handeldrijvenden en industriëlen middenstand, getiteld: "Leidraad voor de bemoeiingen van den Middenstand met het Handelonderwijs", 1907. 1 katern

- 67 Kamerstukken inzake de achtste nota betreffende de economische toestand. Met bijlagen, 1915. 1 omslag
- 68 Verslag van het besprokene inzake de inkoop van meel tijdens de vergadering van het Rijksgraanbureau d.d. 3 maart 1916 1 stuk
- 5. REGELING LEVENSVERZEKERINGSBEDRIJF.**
- 69 Schrijven van J. des Amorie van der Hoeven, directeur van een levensverzekeringsmaatschappij te Batavia, aan dr. Bos houdende suggesties ter vereenvoudiging der werkzaamheden van het levensverzekeringsbedrijf. Met rekest aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal en brochures inzake levensverzekering, 1906-1914. 9 stukken
- 70 Ontwerp van wet betreffende het levensverzekeringsbedrijf, door de Vereniging voor Levensverzekering aangeboden aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Met memorie van toelichting en model-staten, 1910. 3 delen
- 71 Verslag van de N.V. Veenkoloniale Volksverzekering te Veendam over het boekjaar 1912, maart 1913. 1 katern
- 72 Schrijven van de N.V. Veenkoloniale Volksverzekering te Veendam aan dr. Bos houdende bezwaren tegen het ontwerp van wet inzake zake het levensverzekeringsbedrijf. Met rekest van "De Unie", vereniging van Nederlandsche Levensverzekeringsmaatschappijen aan de Tweede Kamer, oktober 1913 en z.d. 2 stukken
- 73 Kamerstukken inzake de regeling van het levensverzekeringsbedrijf, 1913-1914. 1 omslag
- 74 Rekest van het bestuur van de Bond van Vereenigingen van Vertegenwoordigers van Verzekering-Maatschappijen en Ziekenfondsen aan de Tweede Kamer betreffende het aanbrengen van wijzigingen in het wetsontwerp inzake regeling van het levensverzekeringsbedrijf. Afschrift. z.d. 1 stuk
- 75 Aantekeningen van dr. Bos over de regeling van het levensverzekeringsbedrijf, z.d. 4 stukken
- 76 Beschouwingen n.a.v. de opmerkingen door jhr. mr. A.F. de Savornin Lohman gemaakt over het ontwerp-levensverzekeringwet der commissie Niemeijer, door J.W. Niemeijer, directeur der Nationale Levensverzekerings Bank, z.d. 1 deeltje
- 77 Couranten met artikelen over het wetsontwerp inzake regeling van het levensverzekeringsbedrijf. [z.d.] 1 omslag

6. SPELLINGSVRAAGSTUK.

- 78** Schrijven van de Minister van Binnenlandse Zaken aan dr. Bos houdende verzoek tot het zitting nemen in de Staatscommissie inzake het spellingsvraagstuk, mei 1907. 1 stuk
- 79** Ingekomen prentbriefkaart van J.W. Phaff, met afbeelding van een manifestatie in Winschoten voor de verkiezing van Bos tot kamerlid, 1910 1 stuk